

Голові Верховного Суду
Данішевській Валентині Іванівні

Голові Вищої ради правосуддя
Овсієнку Андрію Анатолійовичу

Голові Ради суддів України
Монічу Богдану Сильвестровичу

Копія: Місцевим судам України

Заступника Голови господарського суду
Миколаївської області
Ткаченка Олександра Васильовича

Під час розгляду проекту закону № 1008 "Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування" Венеціанською комісією був наданий Висновок(п.75-77), відповідно до якого, передбачене пунктом 3 частини третьої статті 135 Закону, *«зменшення заробітної плати лише для певної групи суддів(Верховного суду, на 27 відсотків) буде з легкістю порушувати незалежність суддів»*.

Висновок був прийнятий на підставі доповідей Пана Есану, пана Холмвейка, пана Рейснера, пані Сухоцької та пана Туорі за запитом Голови Комітету з моніторингу Парламентської асамблеї Ради Європи, сера Роджера Гейла.

Конституційний Суд в рішенні від 11 березня 2020 року № 4-р/2020 (Справа № 1-304/2019(7155/19), пославшись у т.ч. на п.77 Висновку, зазначив зокрема, що *«зменшення органом законодавчої влади розміру посадового окладу судді(на 27 відсотків) призводить до зменшення розміру суддівської винагороди, що, у свою чергу, є посяганням на гарантію незалежності судді у виді матеріального забезпечення та передумовою впливу як на суддю, так і на судову владу в цілому.»*

Наразі на розгляд Верховної ради внесені проекти №3711 та №3711-2 Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо діяльності Верховного Суду та органів суддівського врядування".

В пункті 1 частини третьої статті 135 законопроектів, як і у відповідній нормі самого Закону №1402, так само зменшено розмір посадового окладу в порівнянні з попередніми законами про статус суддів.

Проте в цьому разі зменшення вже стосується не невеликої групи суддів, а групи суддів, яка складає абсолютну більшість представників судової влади

– суддів місцевих судів. І зменшення в цьому випадку відбулось не на 27 відсотків, як суддям Верховного Суду, а на 42 відсотка(з 51,7 до 30).

Пропозиції щодо внесення змін до пункті 1 частини третьої статті 135 Закону №1402 направлені Президенту України, Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та депутатів та депутатам – авторам законопроектів.

На підставі викладеного, прошу:

Верховний Суд, Вищу раду правосуддя та Раду суддів України звернутися до Венеціанської комісії для отримання Висновку або коментарів до п.1 частини третьої статті 135 Закону України №1402 у тому числі в редакції законопроектів №3711 та №3711-2.

Голову Верховного Суду скликати Пленум Верховного Суду для надання висновку щодо п.1 частини третьої статті 135 Закону України №1402 у тому числі в редакції законопроектів №3711 та №3711-2.

Вищу раду правосуддя надати консультативний висновок щодо п.1 частини третьої статті 135 Закону України №1402 у тому числі в редакції законопроектів №3711 та №3711-2.

Раду суддів України сприяти розгляду Пропозиції Верховним Судом та Вищою радою правосуддя, а також прийняті інші передбачені законом заходи, які не тільки констатують факт дискримінації суддів за ознакою інстанції, а дозволять відновити попущені гарантії незалежності абсолютної більшості представників судової влади.

Додаток - Пропозиція.

Пропозиція до законопроектів №3711 та №3711-2

Пункт 1 частини 3 ст. 135 Закону України №1402 в викласти в такій редакції:

«3. Базовий розмір посадового окладу судді становить:

1) судді місцевого суду – 45 (замість 30) прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року;»

Підстави для внесення змін:

Першим законом України, який визначав розмір суддівської винагороди, став Закон України «Про статус суддів» 2862-ХІІ від 15.12.1992р.

Відповідно до частини другої статті 44 Закону №2862-ХІІ розміри посадових окладів суддів встановлювались у відсотковому відношенні до посадового окладу Голови Верховного Суду України і не могли бути меншими від 50 відсотків його окладу.

Текст частини другої статті 44:

«2. Розміри посадових окладів суддів встановлюються у відсотковому відношенні до посадового окладу Голови Верховного Суду України та Голови Вищого арбітражного суду України і не можуть бути меншими від 50 відсотків їх окладів. Посадовий оклад судді не може бути меншим від 80 відсотків посадового окладу голови суду, в якому працює суддя.»

Отже Україна, як демократична держава, створила третю гілку влади та гарантувала кожному судді першої інстанції, що рівень його незалежності, у частині суддівської винагороди – посадового окладу, не може бути меншим ніж 50 відсотків від посадового окладу Голови Верховного Суду, незалежно від того, який розмір посадового окладу буде встановлено Голові Верховного Суду.

У 2007 році Верховною радою України було прийнято Закону України "Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України" N 107-VI, підпунктом "а" підпункту 2 пункту 61 розділу II якого було скасовано частину другу статті 44 Закону України "Про статус суддів", зокрема в частині слів: *"у відсотковому відношенні до посадового окладу Голови Верховного Суду України і не можуть бути меншими від 50 відсотків його окладу"*».

Суб'єкт права на конституційне подання - Верховний Суд України - звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) вказаного підпункту, посиляючись на те, що скасування цих положень призведе до диспропорції у матеріальному забезпеченні судів різних рівнів.

Конституційний Суд України погодився з доводами Верховного Суду України і в Рішенні від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 вказав, що положення підпункту "а" підпункту 2 пункту 61 розділу II Закону не відповідає частинам другій, третій статті 22, частині першій статті 126 Конституції України.

Таким чином, Конституційний Суд України, провівши порівняльно-правовий аналіз відповідності вказаної норми Конституції України, прийшов до висновку, що зменшення посадового окладу судді першої інстанції до розміру меншому ніж 50 відсотків посадового окладу Голови Верховного Суду є порушенням статей 22 і 126 Конституції України.

Подальший розвиток законодавства в частині суддівської винагороди підтвердив вказану конституційну гарантію суддів першої інстанції щодо права

на отримання посадового окладу в розмірі не меншому ніж 50 відсотків посадового окладу Голови Верховного суду.

Законом «Про судоустрій і статус суддів» №2453-VI 2010 року (ст.129) співвідношення між окладами і відповідно винагородою суддів трьох інстанцій було приведено до співвідношення 1 до 1,1 та 1,3.

Голові суду, згідно з цим законом, виплачувалось ще 10 відсотків від посадового окладу судді відповідного суду.

Отже оклад голови Верховного суду складав 1,43 окладу судді першої інстанції. Таким чином, були додержані гарантії незалежності суддів першої інстанції, встановлені попередніми законами та підтверджені Конституційним Судом.

Таке саме співвідношення було закріплене також в Законі України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 №192-VIII(ст.133).

Отже після стількох років існування усталеного законодавства(принцип правової визначеності), яке відповідало вимогам Конституції України і було підтверджено рішеннями Конституційного Суду України, кожен суддя першої інстанції, де б він не працював – у великому місті чи невеликому районному центрі, вправі був очікувати, що розмір його посадового окладу не буде зменшений більше ніж на 50 відсотків від окладу Голови Верховного Суду. незалежно від того, який розмір посадового окладу буде встановлено Голові Верховного Суду.

Проте вже в наступному 2016 році, в порушення вимог статті 22 Конституції України, без будь-якого обґрунтування, Законом України №1402 «Про судоустрій і статус суддів», до суддів першої інстанції були застосовані обмеження їх гарантій незалежності і зменшено допустимий мінімальний розмір їх посадового окладу.

Посадовий оклад Голови Верховного Суду був встановлений і складає згідно закону 103,4 прожиткових мінімумів (75 оклад + 1,25 т.з. «регіональний коефіцієнт» + 10% доплата за адмінпосаду).

Отже, якщо в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» 2010 року та Законі України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 №192-VIII (ст.133) посадовий оклад судді першої інстанції по відношення до окладу Голови Верховного суду складав 70% (1 до 1,43), то статтею 135 Закону №1402 цей відсоток, замість мінімально допустимого 50% (тобто 51,7 прожиткових мінімумів(п.м.)), було зменшено до 14,5% (15 п.м. і 103,4 п.м.) в 2016 році, до 19,34% (20 п.м. і 103,4 п.м.) в 2017 році, до 24,17% (25 п.м. і 103,4 п.м.) у 2018 році та до 29,01% (30 п.м. і 103,4 п.м.) у 2020 році.

А по відношенню до «недооцінених» суддів, які мали такі самі обов'язки і виконували таку саму роботу, що і «оцінені», цей відсоток до 2020 році складав 9,67% (10 п.м. і 103,4 п.м.).

Також звертаю увагу на те, що як вказано в Пояснювальній записці до Проекту закону №1402, розміри посадових окладів суддів підвищуються одночасно з підвищенням їх відповідальності.

Проте, якщо рівень відповідальності для всіх суддів було підвищено в однаковій мірі, то щодо підвищення розміру винагороди було запроваджено відверто нерівне ставлення, особливо до суддів першої інстанції – Верховному Суду з 13 до 94 (відразу), апеляційним судам – з 11 до 50 (протягом трьох років, місцевим судам – з 10 до 30 (протягом 3 років)

При цьому, якщо враховувати номінальне «підвищення», то оклад у 15 мінімальних заробітних плат, на які мав право суддя першої інстанції по Закону 2010 року (підтверджено рішенням КСУ), є на даний час більшим, ніж 30 прожиткових мінімумів на 10035 грн. (70845 грн. (4723 грн. x 15) – 60810 грн. (2027 грн. x 30)).

Європейська Комісія „За демократію через право“ (Венеційська Комісія), у п. 77 Висновку щодо внесення змін до законодавства [України], яке регулює діяльність Верховного Суду та органів суддівського врядування, від 9 грудня 2019 року № 969/2019, наголосила:

«77. Другим фактором розгляду питання про зменшення суддівської винагороди є те, чи таке зменшення є частиною загальної реформи або ж воно спрямоване проти суддів загалом чи проти конкретних суддів. Оплата роботи суддів на належному рівні тісно пов'язана із безпекою роботи та незмінюваністю суддів, які мають важливе значення для захисту незалежності суддів. Проте зниження суддівської винагороди саме по собі не є несумісним із незалежністю суддів. В пункті 57 Рекомендації КМ (2010) 12 зазначено: «Державна політика, спрямована на загальне зниження оплати праці державних службовців, не суперечить вимозі уникнення зниження оплати праці певних суддів». Зменшення заробітної плати лише для певної групи суддів буде з легкістю порушувати незалежність суддів[28]. У цьому випадку зменшення спеціально спрямоване лише на суддів Верховного Суду.»

Конституційний Суд в рішенні від 11 березня 2020 року № 4-р/2020 (Справа № 1-304/2019(7155/19), пославшись у т.ч. на п.77 Висновку, зазначив зокрема, що «зменшення органом законодавчої влади розміру посадового окладу судді призводить до зменшення розміру суддівської винагороди, що, у свою чергу, є посяганням на гарантію незалежності судді у виді матеріального забезпечення та передумовою впливу як на суддю, так і на судову владу в цілому.»

При цьому в даному випадку є очевидним, що зменшення розміру посадового окладу до 30 прожиткових мінімумів у п.1) частини 3 статті 135 Закону №1402 спеціально спрямоване лише на суддів першої інстанції і є посяганням на гарантії незалежності абсолютної більшості представників судової влади, яку складають судді першої інстанції.

Рада суддів України у Відкритому зверненні (п.11) до Народних депутатів України щодо проекту Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування" №1008 від 29.08.2019 року також *«вважає несправедливим існуючий розрив між суддівською винагородою суддів першої, апеляційної та касаційної інстанцій»* і що *«вже досягнутий рівень суддівської винагороди не може бути зменшений»*.

Таким чином, існують необхідні і достатні фактичні і правові підстави для відновлення гарантій незалежності суддів першої інстанції шляхом приведення розміру їх посадового окладу до вже досягнутого і триваючого протягом майже 30 років рівня у 70% відсотків від розміру посадового окладу Голови Верховного Суду, що складає 72,38(70% від 103,4); прожиткових мінімумів.

Проте враховуючи, що у суддів апеляційного суду розмір окладу складає 50 прожиткових мінімумів, пропоную базовий розмір окладу судді першої інстанції встановити у 45 прожиткових мінімумів, що буде відповідати принципам розумності та пропорційності, хоч такий розмір все одно буде менше ніж допустимі 51,7 прожиткових мінімумів – 50 % (від 103,4 п.м.) окладу Голови Верховного Суду.

З повагою

О. В. Ткаченко